

УДК 339.97

М. В. Литвин

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇН СВІТУ

Проаналізовано результати кількісного оцінювання сталого розвитку для країн світу та основні геополітичні сценарії світового розвитку, визначено перспективи досягнення сталого розвитку різних країн світу.

***Ключові слова:** сталий розвиток, досягнення сталого розвитку, сценарії світового розвитку, країни світу.*

М. В. Литвин

ПЕРСПЕКТИВЫ ДОСТИЖЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СТРАН МИРА

Проанализированы результаты количественного оценивания устойчивого развития для стран мира и основные геополитические сценарии мирового развития, определены перспективы достижения устойчивого развития стран мира.

***Ключевые слова:** устойчивое развитие, достижение устойчивого развития, сценарии мирового развития, страны мира.*

M. V. Lutvun

PROSPECTS OF ACHIEVEMENT OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE WORLD COUNTRIES

The aim of the article is determination and analysis the prospects of achievement of the sustainable development of the world countries.

To achieve this aim in this work uses a wide range of methods: analysis i synthesis, induction i deduction, methods of scientific abstraction, methods of structural-functional analysis, system analysis, analytical group, comparison, graphic method.

The main result are: global financial crisis has a significant impact on the sustainable development of every country in the world and led to decrease of the social and environmental fields, reducing the quality and safety of society life, and confirmed the need for implementing the principles of sustainable development at the global level.

The results of quantitative evaluation of the sustainable development for the world countries and basic geopolitical scenarios of world development are analysed. The prospects of achievement of the sustainable development of world countries are determined.

The scientific novelty of the results consists in the ground of prospects of achievement of the sustainable development of the world countries.

Substantive provisions and results of research are used during teaching of discipline «Global economic financial problems» with the students of faculty of international economy of the Dnepropetrovsk national university Oles Gonchar.

The work is interesting for: the students of economic faculties, research workers, public authorities, enterprises and organizations for evaluating the sustainable development.

***Key words:** sustainable development, achievement of sustainable development, scenarios of world development, world countries.*

Постановка проблеми. На початку XXI ст. у багатьох сферах світового розвитку поглибилися кризові явища. Така ситуація поставила людство перед необхідністю формування нового світогляду, обґрунтування нових цінностей, морально-етичних критеріїв та корекції цілей і пріоритетів, найбільш прийнятною метою якого в найближчому майбутньому є його сталий розвиток. Концепція сталого розвитку пропонує новий підхід до проблем світоустрою. Він передбачає суттєві зміни у всіх сферах суспільного життя, висуваючи на порядок денний питання про цивілізований діалог між природою та суспільством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним та практичним аспектам досягнення сталого розвитку приділяється особлива увага. Погляди вчених стосовно даного питання досить суперечливі. Особливості забезпечення сталого розвитку у різних країнах світу є дискусійним питанням серед авторів та експертів. Так, окремим теоретичним аспектам забезпечення сталого розвитку присвятили свої дослідження вітчизняні та іноземні вчені, як-от: М. З. Згуровський, І. А. Брижань, Л. С. Шевченко, О. Г. Білорус, О. Ф. Новіков, Є. В. Хлобистов та ін. Проблема впливу глобальної фінансової кризи на сталий розвиток країн світу присвячені дослідження провідних вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких: С. Н. Бобильов, А. М. Бойко, П. Вандерберг, Д. В. Василенко, В. Гриценко, М. В. Єршов, А. Г. Зима, О. Рогач, С. Ткаленко та ін.

Визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Критичний аналіз праць дослідників свідчить про недостатність висвітлення проблем, пов'язаних, насамперед, із дослідженням перспектив досягнення сталого розвитку різних країн світу, що і зумовило вибір теми дослідження, його мету та свідчить про його актуальність.

Формулювання мети. Метою написання статті є визначення та аналіз перспектив досягнення сталого розвитку країн світу. Методологічну базу дослідження сформувавали праці провідних вітчизняних та зарубіжних учених, інформаційно-аналітичні матеріали міжнародних фінансових інститутів. Для досягнення мети застосовували методи наукової абстракції, порівняльного, структурного аналізу та синтезу, системний підхід.

Виклад основного матеріалу. Глобальна фінансова криза 2008–2010 рр. стала важливим стимулюючим фактором до переосмислення діючих та пошуку нових, більш досконалих форм забезпечення суспільства матеріальними та духовними цінностями. В основі такого пошуку – розвиток та уточнення концепції сталого розвитку, яка пов'язує благополуччя нинішнього покоління людей з благополуччям майбутніх поколінь: задоволення потреб сучасного часу не повинно підривати можливостей майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [1].

Прояви трьох майже одночасних криз (фінансово-економічної, соціальної та екологічної) у минулому десятилітті підтвердили недостатність моделі кількісного економічного зростання та критерію короткострокової максимізації прибутку у діяльності бізнесу і довели необхідність пошуку більш ефективних схем виробництва і споживання та критеріїв успішності політики і економічної діяльності, які б відповідали довгостроковим суттєвим потребам людства [2]. Ці пошуки уможливили обґрунтування Програмою ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) у 2008 р. Глобального зеленого нового курсу, спрямованого на сприяння оздоровленню фінансової системи, подолання рецесії в економіці, переведення післякризового розвитку на шлях сталого розвитку [3]. Розвиваючи положення Глобального зеленого нового курсу, ЮНЕП присвятив свою нову доповідь 2011 р.

«Назустріч «зеленій економіці»: шлях до сталого розвитку та викоринення бідності» аргументації на користь інвестування 2% світового ВВП в «озеленення» десяти найважливіших секторів економіки з метою істотно змінити характер розвитку та спрямування потоків державних і приватних інвестицій на ефективне використання ресурсів та зменшення викидів парникових газів. Десять ключових секторів включають сільське господарство, житлово-комунальне господарство, енергетику, рибальство, лісництво, промисловість, туризм, транспорт, утилізацію та перероблення відходів, керування водними ресурсами [4].

Світовий центр даних зі сталого розвитку за дорученням Міжнародної ради з науки щорічно аналізує сталий розвиток країн світу. В табл. 1 зведено вибірккові результати оцінювання сталого розвитку для десятки країн-лідерів, десятки країн-аутсайдерів, країн BRICS та країн пострадянського простору (NIS) [5].

Таблиця 1. Результати кількісного оцінювання сталого розвитку для країн світу за 2013 рік*

Країна	Рейтинг Q	Q	Рейтинг CqI	CqI	G	Ie	Iec	Is	Рейтинг Csl	Csl	Ivul
Десятка країн-лідерів											
Швеція	1	2,85	7	1,36	0,95	0,82	0,80	0,74	4	1,48	0,67
Нова Зеландія	2	2,84	2	1,40	0,97	0,77	0,84	0,81	7	1,44	0,71
Ісландія	3	2,81	16	1,28	0,95	0,78	0,69	0,75	2	1,53	0,63
Австралія	4	2,80	18	1,26	0,83	0,55	0,85	0,79	1	1,54	0,62
Норвегія	5	2,80	4	1,37	0,96	0,84	0,75	0,79	8	1,43	0,73
Швейцарія	6	2,79	1	1,48	0,91	0,91	0,89	0,75	18	1,32	0,84
Фінляндія	7	2,79	11	1,31	0,95	0,74	0,81	0,72	5	1,48	0,68
Канада	8	2,76	17	1,27	0,86	0,60	0,85	0,75	3	1,49	0,67
Люксембург	9	2,75	14	1,30	0,89	0,83	0,79	0,64	6	1,45	0,70
Данія	10	2,72	9	1,33	0,94	0,72	0,83	0,75	11	1,39	0,77
Десятка країн-аутсайдерів											
Камерун	97	1,57	103	0,37	0,83	0,22	0,26	0,17	50	1,20	0,96
Сенегал	98	1,57	96	0,48	0,89	0,30	0,30	0,23	87	1,09	1,07
Таджикистан	99	1,56	100	0,41	0,75	0,15	0,29	0,27	63	1,15	1,00
Мадагаскар	100	1,54	94	0,52	0,77	0,35	0,34	0,20	102	1,02	1,13
Індія	101	1,53	98	0,44	0,58	0,12	0,40	0,25	89	1,09	1,07
Бангладеш	102	1,43	101	0,39	0,90	0,21	0,26	0,21	100	1,04	1,12
Нігер	103	1,42	106	0,30	0,72	0,17	0,24	0,11	81	1,11	1,04
Пакистан	104	1,38	104	0,34	0,79	0,16	0,26	0,17	101	1,03	1,12
Узбекистан	105	1,36	105	0,34	0,56	0,08	0,20	0,31	103	1,02	1,14
Зімбабве	106	1,35	102	0,38	0,36	0,45	0,09	0,11	105	0,97	1,18
Країни BRICS											
Бразилія	34	2,34	44	0,98	0,86	0,66	0,46	0,57	14	1,37	0,79
Росія	56	1,94	80	0,61	0,80	0,27	0,34	0,44	16	1,34	0,82
Китай	81	1,75	74	0,63	0,70	0,21	0,46	0,43	79	1,12	1,04
Південна Африка	96	1,57	81	0,60	0,52	0,10	0,53	0,41	106	0,97	1,18
Індія	101	1,53	98	0,44	0,58	0,12	0,40	0,25	89	1,09	1,07

Країна	Рейтинг Q	Q	Рейтинг CqI	CqI	G	Ie	Iec	Is	Рейтинг Csl	Csl	Ivul
Країни NIS											
Латвія	23	2,44	24	1,19	0,82	0,84	0,54	0,67	32	1,25	0,91
Литва	25	2,46	22	1,19	0,92	0,76	0,64	0,66	34	1,24	0,92
Естонія	26	2,41	30	1,11	0,89	0,54	0,69	0,69	21	1,30	0,86
Грузія	47	2,08	47	0,91	0,93	0,56	0,55	0,47	56	1,17	0,99
Росія	56	1,94	80	0,61	0,80	0,27	0,34	0,44	16	1,34	0,82
Казахстан	67	1,82	82	0,60	0,50	0,09	0,54	0,41	36	1,23	0,93
Україна	73	1,80	77	0,62	0,73	0,29	0,29	0,50	53	1,18	0,97
Азербайджан	79	1,75	72	0,65	0,72	0,22	0,48	0,42	84	1,11	1,05
Молдова	85	1,73	85	0,58	0,81	0,26	0,32	0,42	66	1,15	1,01
Киргизстан	89	1,63	90	0,54	0,94	0,29	0,31	0,33	86	1,09	1,06
Таджикистан	99	1,56	100	0,41	0,75	0,15	0,29	0,27	63	1,15	1,00
Узбекистан	105	1,36	105	0,34	0,56	0,08	0,20	0,31	103	1,02	1,14

* побудовано за даними [5–6].

Як показує аналіз результатів оцінювання сталого розвитку в глобальному контексті, для більшості країн світу характерною є взаємозалежність соціально-інституціонального та економічного складників сталого розвитку, що підтверджує взаємозв'язок між рівнем економічного добробуту країни та рівнем розвиненості її соціальної сфери. Такі країни, як США, Австралія, Канада, Швейцарія та Данія традиційно займають вищі позиції за всіма напрямками вимірювання сталого розвитку. Найнижча позиція належить Зімбабве – країна з найбільш критичними показниками якості життя на планеті, надзвичайно низькою тривалістю життя, очікуваною тривалістю життя населення тощо.

За межами тенденції також опинилися такі країни, як Греція, Італія, Венесуела, Еквадор, Аргентина та ін. У цих країнах значення індексу соціально-інституційного виміру відчутно перевищують значення за економічним виміром. Між соціально-інституціональним та екологічним вимірами можна спостерігати суттєві відхилення від середнього значення тенденції. Країнами з найвищими показниками за цими двома вимірами стали Швеція, Швейцарія та Ізраїль [5].

Особливо виокремлюється група країн з низькими значеннями індексу соціально-інституційного та екологічного вимірів. Лівову частку країн у цій групі складають країни Африки, для яких характерним є тісний взаємозв'язок надзвичайно несприятливих екологічних умов та гранично низьких показників людського розвитку та якості життя.

Розбіжності в екологічному та економічному вимірах спричинені, як правило, не взаємним їх впливом, а територіальним розміщенням країн, кліматом тощо. Провідними країнами у співвідношенні екологічного та економічного вимірів є: Ісландія, Норвегія, Швейцарія, Швеція. Значна перевага економічного складника над екологічним характерна для Об'єднаних Арабських Еміратів та Ботсвани [5–6].

Як видно з рис. 1, загальна тенденція залежності між компонентою якості життя та індексом економічного виміру сталого розвитку має нелінійний характер та є зростаючою. Так, країни Албанія, Алжир, Аргентина, Боснія і Герцеговина, Венесуела, Греція, Еквадор, Ісландія, Іспанія, Італія, Киргизстан, Коста-Рика, Молдова, Непал, Нікарагуа, Україна, Хорватія, Чеська Республіка, розташовані вище кривої загальної тенденції, утворюють групу країн з економічно необґрунтованим високим рівнем якості життя [7].

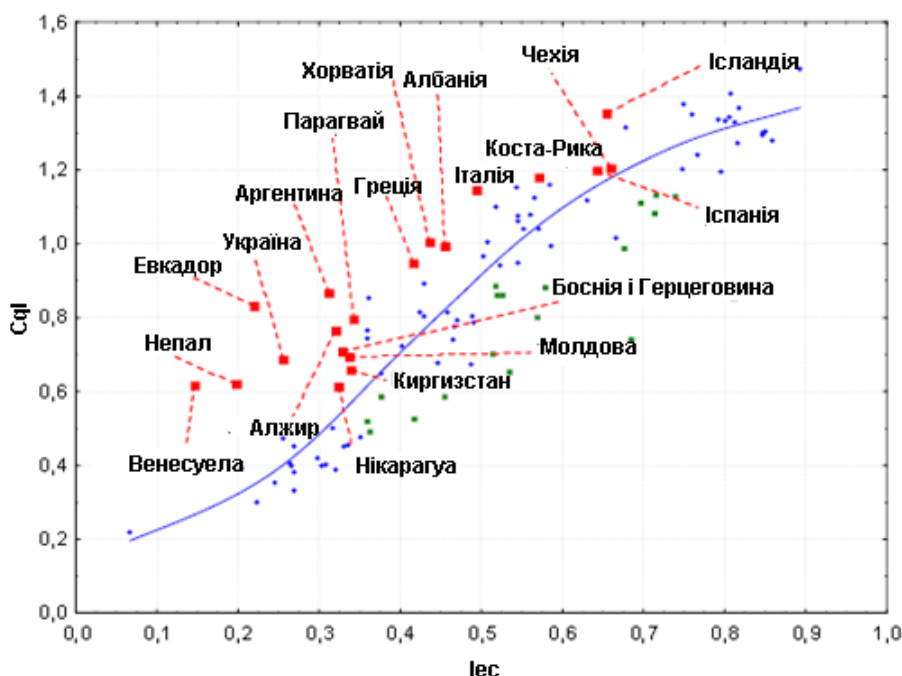

Рис. 1. Групування країн за компонентою якості життя (CqI) та економічним виміром (Iec) сталого розвитку: група країн з соціальним пріоритетом розвитку у 2013 р.*

* побудовано за даними [5–6].

Такий дисбаланс зумовлює потребу в зовнішніх запозиченнях економічних ресурсів, що є небезпечною тенденцією, яка створює загрозу боргової кризи. Країни другої групи (рис. 2), до якої входять Бельгія, Ботсвана, Грузія, Естонія, Ізраїль, Йорданія, Кіпр, Корея, Об'єднані Арабські Емірати, Південна Африка, Таї-

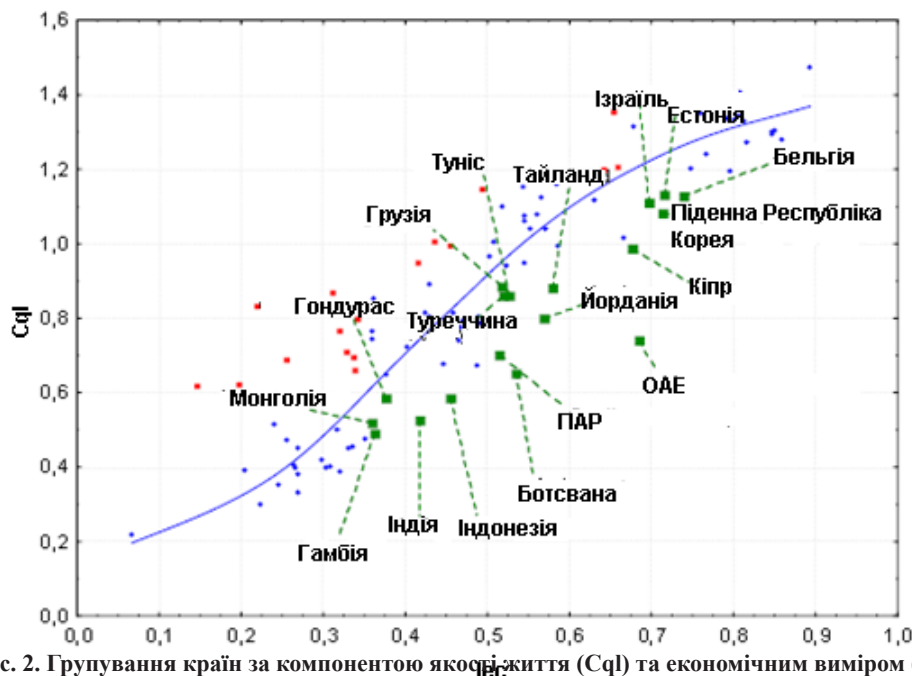

Рис. 2. Групування країн за компонентою якості життя (CqI) та економічним виміром (Iec) сталого розвитку: група країн з економічним пріоритетом розвитку у 2013 р.*

* побудовано за даними [5–6].

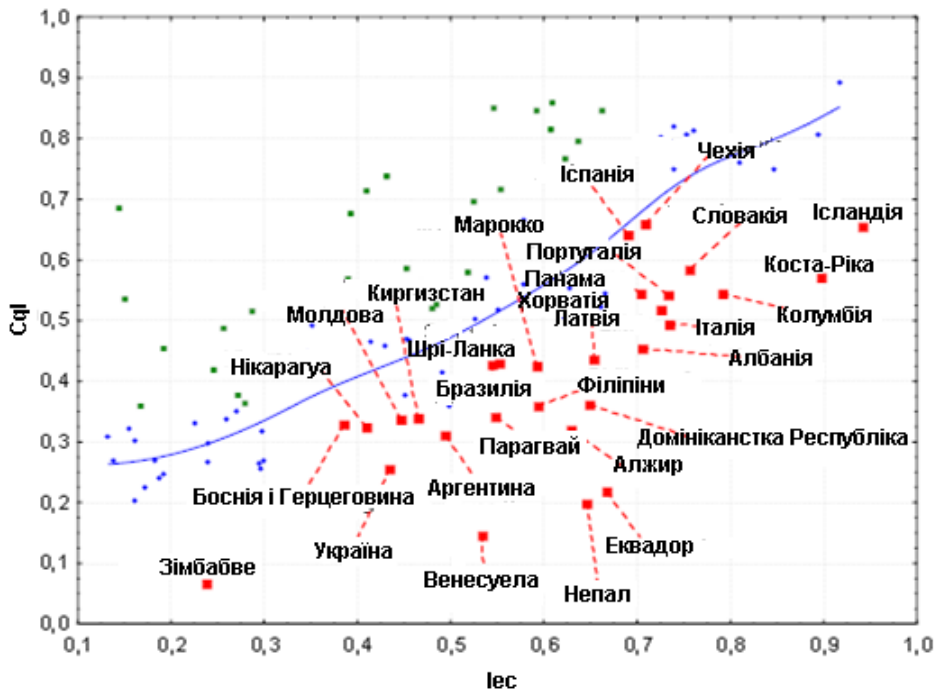

Рис. 3. Групування країн за екологічним (Ie) та економічним (Iec) вимірами сталого озвитку: «країни-експортери» екологічних ресурсів у 2013 р.*

* побудовано за даними [5–6].

ланд, Туніс, Туреччина, мають занижений по відношенню до рівня економічного розвитку рівень якості життя [5;8].

Розглядаючи залежність між індексами економічного та екологічного вимірів сталого розвитку, можна також сформулювати дві групи країн, для яких характерне порушення загальної тенденції. Такі країни, як Албанія, Алжир, Аргентина, Боснія і Герцеговіна, Бразилія, Венесуела, Домініканська Республіка, Еквадор, Ісландія, Іспанія, Італія, Киригизстан, Колумбія, Коста-Рика, Латвія, Марокко, Молдова, Непал, Нікарагуа, Панама, Парагвай, Португалія, Словаччина, Україна, Філіппіни, Хорватія, Чеська Республіка, Шрі-Ланка (рис. 3), мають рівень економічного розвитку нижчий від можливого за наявними у цих країнах екологічними ресурсами.

Деякою мірою це уможливило країнам зростання економічного потенціалу за рахунок використання наявних екологічних ресурсів. Найпростішим способом нарощування економічного потенціалу для таких країн є експорт екологічних ресурсів, іншими словами, ці країни можуть бути потенційними «експортерами» [5–6].

Можливості експортувати екологічні ресурси створюють для «країн-експортерів» особливі умови розвитку: надлишок екологічних ресурсів може використовуватися ними як застава для запозичень економічних ресурсів, які можна буде спрямовувати на першочергову реалізацію соціальної політики, наслідком якої є необгрунтоване перевищення рівня якості життя над рівнем економічного розвитку, що, у свою чергу, створює потенціальну загрозу боргової кризи.

Іншим негативним наслідком з погляду концепції сталого розвитку є висока ресурсомісткість економіки та неефективне використання природних ресурсів. На відміну від вищезазначених країн, такі країни, як Австралія, Бельгія, Ботсвана, Гамбія, Гондурас, Данія, Естонія, Ізраїль, Індія, Індонезія, Ірландія, Йорданія, Канада, Ки-

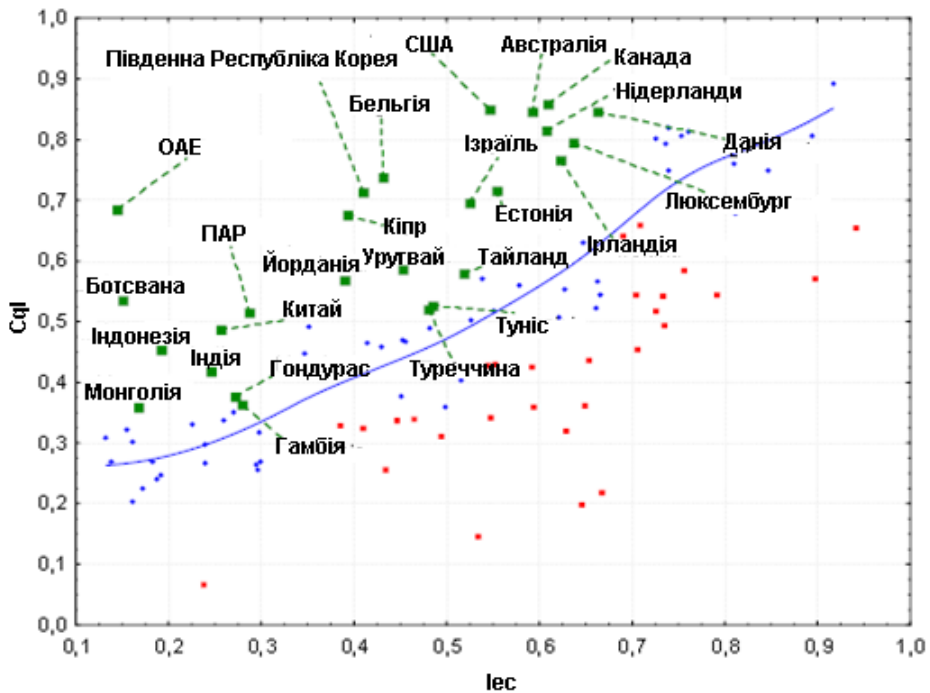

Рис. 4. Групування країн за екологічним (Ie) та економічним (Iec) вимірами сталого розвитку: «країни-імпортери» екологічних ресурсів у 2013 р.*

*побудовано за даними [5–6].

тай, Кіпр, Корея, Люксембург, Монголія, Нідерланди, Об'єднані Арабські Емірати, Південна Африка, Сполучені Штати Америки, Таїланд, Туніс, Туреччина, Уругвай (рис. 4), характеризуються перевагою рівня економічного розвитку над наявними у них екологічними ресурсами. Цим країнам властивий дефіцит екологічних ресурсів, тому їх умовно можна назвати «імпортерами» [5; 9].

У контексті дослідження перспектив досягнення сталого розвитку країн світу необхідно проаналізувати геополітичні сценарії світового розвитку, розроблені дослідниками США, в яких відображено світові тенденції до 2020 р. [10].

Сценарій 1 «Давоський мир» – його основу становить активізація глобалізаційних процесів, у яких активна роль належить Індії й Китаю, що, згідно з прогнозами, за темпами зростання економіки випереджають Європу. Істотному збільшенню впливу цих країн не тільки в регіоні, але й в усьому світі сприяє втрата долларом США своїх позицій. Відповідно до цього варіанта розвитку подій центром розробки високих технологій та концентрації великих виробництв є США та Центральна Європа. З погляду сталого розвитку за таких умов в розвинених країнах, по-перше, зросте безпосередня загроза життю та здоров'ю населення внаслідок збільшення екологічного навантаження на території цих країн; по-друге, погіршиться стан довкілля внаслідок діяльності технологічно відсталих виробництв у периферійних країнах (у тому числі шкідливих, винесених із розвинених країн); по-третє, якість життя, високий рівень споживання у провідних країнах світу спричинить зміну у структурі потреб, зміщуючи акцент на їхні якісні характеристики, як-то: споживання екологічно чистих продуктів, стан довкілля тощо [10–12].

Сценарій 2 «Рах Americana» – ґрунтується на зростанні впливовості США та її абсолютизації. Відповідно до нього за глобальну безпеку відповідатиме Ва-

шингтон, що практично одноосібно приймає рішення. Основний полюс конкуренції та протистояння концентрується в Індії та Китаї. Для сталого розвитку суспільства такий сценарій означає, у першу чергу, зростання обсягів видобутку природних ресурсів, що поступово призведе до збільшення екологічного навантаження, тимчасової підтримки відносно прийнятного рівня життя населення в розвинених країнах, а потім – соціальної диференціації в розвинених країнах та посилення розриву між багатими та бідними верствами населення, країнами та регіонами [10; 12].

Сценарій 3 «Новий халіфат» – розвиток подій визначатиметься створенням транснаціонального теократичного співтовариства ісламістами, що може спричинити спалах терористичної війни проти неісламського світу. Головним наслідком такого сценарію для сталого розвитку може стати економічний спад і соціальна нестабільність. Нерівномірність економічного розвитку і виключення категорії соціальної справедливості із міждержавних стосунків призведе до посилення запити на неї на національному рівні, посилюючи тим самим загрозу і національній, і глобальній соціальній стабільності. Наявність індивідуалістських суб'єктивних складників глобальної соціальної та економічної політики ісламських країн може стати підґрунтям сталої напруги у відносинах не лише між різними соціальними верствами населення всередині країни, але і в глобальному просторі [10; 12].

Сценарій 4 «Спіраль страху» – похідне від третього сценарію, утім ставить під сумнів можливість консолідації мусульманських країн до 2020 р. У рамках сценарію прогнозується загострення локальних і регіональних конфліктів, до яких залучатимуть інші держави. Головний наслідок такого сценарію розвитку – економічний спад і міжнародна нестабільність. За таких умов сталий розвиток суспільства характеризують: порушення економічної і соціальної рівноваги, поглиблення розриву у рівнях розвитку населення, асиметрична світова структура виробництва, попиту і споживання. Утворення світових полюсів надзвичайної бідності і надзвичайного багатства призведе до загострення проблеми голоду, погіршення здоров'я, до зростання неписьменності населення, погіршення стану екосистеми, від яких напряму залежить світовий добробут [10; 13].

Саме ці сценарії, які аналізують можливості подальшого розвитку – від панування Америки до диктату ісламістів, є основою більшості сучасних геополітичних, економічних, соціальних та інших прогнозних досліджень в інших країнах. Українські фахівці найбільш імовірно вважають перший сценарій, найменш вірогідним – четвертий [10]. Отже, згідно з викладеними сценаріями основні тенденції подальшого розвитку світу полягають:

- у суттєвому збільшенні впливу Китаю та Індії, хоча США і Європа, найбільш імовірно, збережуть світове лідерство;
- продовженні економічного зростання світової економіки: у 2020 р. рівень зростання перевершить показник 2000 р. на 80%, а дохід на душу населення збільшиться на 50%. Наслідком стане подальше розширення населення світу за рівнем добробуту та доходів;
- стрімкому зростанні потреб в енергоносіях та мінеральних ресурсах через активний розвиток Китаю та Індії з населенням близько 2,7 млрд. осіб;
- поглибленні демографічної кризи в Європейському Союзі, Росії, Україні та ін. та, як наслідок, старінні населення і зменшенні кількості робочої сили [10].

Серед глобальних економічних, екологічних, геополітичних, соціальних і технологічних ризиків, визначених у доповіді Світового економічного форуму в Давосі в 2007 р., найбільшим викликом для XXI століття вважають зміни клімату, які стануть фактором міжнародних і громадянських воєн у найближчі 50 років. Основні наслідки змін клімату можна визначити таким чином: підвищення рівня морів, затоплення великих територій, зростання потреби в енергоносіях, збільшення цін на традиційні енергоносії та нетрадиційні й відновлювальні джерела енергії, опустелення і деградація земель, скорочення посівних площ, проблеми з забезпеченням продовольством, зміна екосистем, часткове зникнення видів та ареалів їх перебування, збільшення кількості повеней, засух, штормів [14].

Найявні тенденції щодо консолідації зусиль для подолання наслідків, безперервне споживання вуглеводнів та природного газу, загострення енергетичної кризи не стільки через обмеження запасів природних копалин, скільки через стрімке зростання обсягів енергоспоживання зумовлять активний розвиток науки та техніки. Згідно з циклічними теоріями (зокрема, великих циклів М. Д. Кондратьєва) на межі 2020 р. відбудеться перехід до VI хвилі на основі новітніх інноваційних розробок у галузі енергетики, нанотехнологій, космосу. Світовий розвиток характеризуватиме економічне зростання, укріплення геополітичних позицій розвинутих країн, стрімкий розвиток науки, поява принципово нових технологічних можливостей розв'язання поточних проблем та пом'якшення загроз майбутнього [5].

Основні перспективи досягнення сталого розвитку країн світу можна сформулювати у такий спосіб. По-перше, за будь-яким сценарієм світовий розвиток буде супроводжуватись подальшим поділом країн на багаті та бідні, а також держави, що можуть впливати, і держави, які перебувають у зоні впливу. За таких умов продовжиться експансія екологічно небезпечних виробництв у країни, що розвиваються. Тому загальний рівень забруднення залишатиметься на тому ж рівні, зміниться лише його територіальний розподіл [10].

По-друге, розвиток нових технологій, зокрема нових видів палива та енергії, призведе до появи принципово інших джерел, форм та видів забруднення. Наразі не достатньо вивчені наслідки для людини цих нових видів забруднення, не проводяться дослідження щодо найбільш небезпечних видів та джерел забруднення, їх впливу на довкілля та людину, не розроблена система моніторингу й контролю [10].

По-третє, нові технології, продукти, методи господарювання спричинять появу нових видів відходів, які будуть накопичуватись паралельно з існуючими. Проте наразі увагу сконцентровано на винаході нових матеріалів, сполук, палива тощо, що, у свою чергу, спричиняє відставання розвитку технологій з утилізації та переробки відходів [14].

По-четверте, подальше зростання кількості населення Землі обумовлює збільшення потреб у споживанні й виробництві енергії та освоєння нових територій, що у подальшому призведе до зміни або навіть знищення навколишнього середовища [9].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, існують перспективи сталого розвитку різних країн світу. Аналіз основних геополітичних сценаріїв світового розвитку до 2020 р. («Давоський мир», «Рах Americana», «Новий халіфат» та «Спіраль страху») показав, що основними тенденціями подальшого розвитку світу будуть: суттєве збільшення впливу Китаю та Індії; стрімке зростання потреб в енергоносіях та мінеральних ресурсах; поглиблення демо-

графічної кризи в Європейському Союзі, Росії, Україні. Для досягнення сталого розвитку країн світу міжнародне співтовариство має співпрацювати за такими основними напрямками діяльності, як забезпечення економічного розвитку на основі радикально модифікованої ринкової системи; забезпечення стійкого соціального розвитку на основі принципу справедливості; екологізація суспільної свідомості на основі використання систем освіти і засобів масової інформації. Перспективи подальших досліджень будуть пов'язані з дослідженням механізмів та інструментів досягнення сталого розвитку різними країнами світу.

Бібліографічні посилання

1. **Зеркалов, Д. В.** Життєдіяльність. Сталий розвиток. Довкілля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zerkalov.kiev.ua> – Заголовок з екрана.
2. **Білорус, О. Г.** Глобальна перспектива і сталий розвиток: системні маркетингові дослідження [Текст] / О. Г. Білорус, Ю. М. Мацейко. – К.: МАУП, 2005. – 492 с.
3. Рекомендації щодо оновлення Маастрихтської стратегії ОБСЄ в економіко-довкільному вимірі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/> – Заголовок з екрана.
4. Устойчивое развитие, достойный труд и зеленые рабочие места [Текст] – Женева: Междунар. бюро труда, 2013. – 139 с.
5. Аналіз сталого розвитку – глобальний і регіональний контексти [Текст] в 2-х частинах: Ч. 2. Україна в індикаторах сталого розвитку / за ред. М. З. Згуровського. – К.: НТУУ «КПІ», 2009. – 200 с.
6. Світовий центр даних зі сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wdc.org.ua/uk/services/country-profiles-visualization> – Заголовок з екрана.
7. **Динкевич, А. И.** Мировой финансово-экономический кризис [Текст] / А. И. Динкевич // Деньги и кредит. – 2009. – № 10. – С. 23–30.
8. Устойчивое развитие и гражданское общество: проблемы и перспективы [Текст] // под ред. В. М. Захарова. – М.: Ин-т устойчивого развития, 2013. – 84 с.
9. Світогосподарська диспропорційність: особливості, тенденції, вплив на економіку України [Текст]: наукова доповідь / за ред. чл. – кор. НАН України Л. В. Шинкарук. – К.: НАН України, 2012. – 152 с.
10. **Татаренко, Н. О.** Сценарії глобалізації: варіативність концепцій і реалії [Текст] / Н. О. Татаренко // Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. – 2011. – № 4. – С. 159–166.
11. Мировая экономика: выход из кризиса [Текст] // под ред. Г. И. Мачавариани. – М.: ИМЭМО РАН, 2010. – 97 с.
12. **Потехін, О.** Глобалізація системи безпеки [Текст]: навч. посіб. / О. Потехін, І. Тодоров. – Донецьк, 2011. – 248 с.
13. **Юрчишин, В.** Суперечності посткризових перспектив [Текст] / В. Юрчишин. – К.: Центр Разумкова, 2011. – 43 с.
14. **Хлобистов, Є. В.** Сталий розвиток та екологічна політика у глобальних викликах: від передбачення до прогнозування [Текст] / Є. В. Хлобистов, Л. В. Жарова, М. В. Ільїна // Економіка природокористування і охорони довкілля. – 2008. – С. 33–42.

Надійшла до редколегії 30.12.2014